1.4 Uuringud ja küsitlused

Arengu kavandamisega seonduv analüütiline töö sõltub ennekõike kavandatava protsessi eesmärgist ja ulatusest. Analüütika ei ole eesmärk omaette, vaid vajalik taustateave konteksti ja probleemide, aga ka arengueelduste mõistmiseks ning sisend eesmärkide püstitamiseks.

On väga oluline – ja selle vastu eksitakse sageli –, et andmeid ning analüüsi järeldusi suudetaks seostada konkreetse protsessi ja arengu kavandajaga (omavalitsus, riigiasutus, arendusorganisatsioon vms).

Üldjoontes võib analüütilise töö jaotada kolmeks.

- Olemasolevad uuringud – kellegi poolt läbi mõeldud ja kirjutatud järeldusi sisaldavad tööd.

- Sekundaarandmed – juba kogutud, erinevates andmebaasides olemasolevad andmed (näiteks Eesti Statistikaamet, Eesti Maksu- ja Tolliamet, Haridussilm, minuomavalitsus.ee, aga ka üle-euroopalised ja teiste riikide andmebaasid).

- Primaarandmed – andmed, mida tuleb eraldi konkreetse uuringu raames koguda, sest kuskil mujal neid ei leidu.

Reeglina läheb tarvis nii olemasolevaid uuringuid kui ka sekundaarandmeid. Varasemad uuringud on enamasti mugav viis järelduste saamiseks, kuid need ei pruugi käsitleda kõiki konkreetse protsessi jaoks parasjagu aktuaalseid teemasid. Seetõttu tuleb lisaks vaadata olemasolevad andmeid, et teha ise nende pealt järeldusi.

Mitmesuguseid uuringuid on nii Eestis kui välismaal läbi viidud rohkesti. **Esimese sammuna tulekski kaardistada, mis uuringud on üleüldse olemas.**

Abiks on märksõnaotsing, samuti on mõttekas vaadata asjaomase ministeeriumi, inspektsiooni või ameti kodulehte, sest reeglina on seal süsteemne ülevaade valdkondlikest analüüsidest.

Viimasel ajal saab abi ka tehisintellektilt, paludes tal välja tuua mingi teema kohta läbi viidud uuringud näiteks viimase viie aasta jooksul. **NB!** Kindlasti vajavad viited üle kontrollimist, sest tehisintellektil on soov küsijale "meeldida", mistõttu ta genereerib mingi vastuse ka siis, kui ta tegelikult seda ei tea. Tasulised tehisintellekti rakendused pakuvad reeglina viiteid otselinkidena ja oskavad selgitada, kust nad oma info said.

Sekundaarandmeid saab mitmest eri allikast**. NB!** Lisaks andmebaasides avalikult kättesaadavale on sageli võimalik tellida lisaandmeid. *(Näiteks on turismistatistika (majutatute arv jms) üldiselt maakonnapõhine, kuid Eesti Statistikaametilt on võimalik pärida andmeid ka omavalitsuse detailsusastmes. Samuti on võimalik lasta agregeerida erinevate andmebaaside infot – näiteks inimeste*

elukohad rahvastikuregistrist ja töökohad töötamise registrist. Tulemuseks on risttabel, mis näitab (vajadusel asustusüksuste täpsusega), kuhu inimesed tööle käivad.)

Primaarandmete kogumine on vajalik juhul, kui neid mujalt tõepoolest ei ole saada. Näiteks võib tuua elanike arvamuse väljaselgitamise mingis küsimuses või ka omavalitsuse elanike rahulolu detailsemas astmes, kui seda pakub portaal MinuOmavalitsus.ee.

Küsitlusankeet (põhi) | 159.38 KB | docx

Primaarandmete kogumiseks leidub mitu meetodit.

Tabel 3. Primaarandmete kogumise meetodid

Meetod	Plussid	Miinused
Küsitlusankeedi või avatud küsimuste levitamine avalikes kanalites (koduleht, some jms)	Suhteliselt lihtne levitada, ei nõua palju ressursse. Hea promotsiooni korral on võimalik saada üsna suur hulk vastuseid, millest võibki sisendiks piisata (kui eesmärk ei ole teaduslik uuring).	Vastajad on tõenäoliselt eelselekteeritud – vastavad need, kellel on teema vastu huvi; pahatihti mingi teema vastased. Jätab tõenäoliselt kõrvale eakama elanikkonna, kes ei kasuta arvutit (sageli). Ei ole enamasti esinduslik. Võimaldab lihtsalt "trollida" – üks isikute grupp võib paljude sarnaste vastustega tulemusi mõjutada.

Meetod	Plussid	Miinused
Küsitlusankeedi saatmine (elektrooniline) kõikidele omavalitsuse registreeritud elanikele või kinnistuomanikele	Võimaldab saada suure hulga vastuseid. Info levib u 70–80%-ni omavalitsuse elanikest või kinnistuomanikest.	Mõneti sarnane probleem eelmisega – vastavad need, kellel on teema vastu huvi. Võib samuti eakama elanikkonna kõrvale jätta. Võib tekkida andmekaitse probleem (kontaktide kasutamise reglement ei ole üheselt selge). Ei pruugi olla esinduslik.
Juhuvalim (küsitlusfirmade paneelid, telefoniintervjuud, ukselt uksele küsitlused, otsepost, *omnibus*-uuring*)	Võimaldab saada esindusliku tulemuse, mis on laiendatav kogu populatsioonile (näiteks omavalitsuse elanikkond).	Üsna kuni väga kallis (ukselt uksele meetodi puhul). Aeganõudev.

** Omnibus-uuring: kindla ajakavaga toimuv igakuine esinduslik elanikkonna küsitlus. Omnibus-uuringu iseärasus on see, et üks küsitlus kätkeb endas omavahel seostamata küsimustikke erinevatelt tellijatelt, mistõttu küsitluskulud jagunevad kõigi osalejate vahel. Iga tellija saab ainult oma küsimustiku tulemused.*

Lisaks on andmeid võimalik hankida ja analüüsida ka kvalitatiivsetel meetoditel.

Tabel 4. Kvalitatiivsed meetodid

Meetod	Kasutamine
Personaalintervjuud	Intervjuud, sh fookusrühmaintervjuud jagunevad üldpildis kaheks: 1) poolstruktureeritud ja 2) struktureeritud. Esimese puhul mõeldakse ettevalmistavalt välja peamised teemad, mille kohta küsida; intervjuu käik sõltub sellest, kuidas intervjueeritav(ad) vastavad. Läbiviija peab seejuures olema valmis esitama täpsustavaid küsimusi ja vaatama, et kõik teemad kaetud saaksid. Struktureeritud intervjuu tähendab, et küsimused on detailselt ette antud. See meetod sobib näiteks mõnelt eksperdilt konkreetsete andmete/teadmiste hankimiseks. Poolstruktureeritud intervjuu on paindlikum ja võimaldab sisse tuua ka uusi teemasid ning vaadata, "kuhu vestlus välja viib". Personaalintervjuude rakendusvõimalusi on mitu: 1) eksperdilt kindla teabe hankimine; 2) arvamusliidritelt seisukohtade saamine, tagasiside küsimine; 3) kindlate valdkondlike teemade täpsustamine jms.
Fookusrühmaintervjuud	Fookusrühmaintervjuud hõlmavad sageli mingi sarnase tunnuse alusel moodustatud isikute gruppi (näiteks üldhariduskooli lapsevanemad, vallas tegutsevad ettevõtjad jt), kellelt kindla teema kohta arvamust küsitakse (näiteks haridusvõrgu korraldus, ootused kohalikule omavalitsusele ettevõtluse toetamisel vms).
Arutelugrupid	Arutelugrupid on erinevalt fookusrühmadest koosseisult kirjumad ja mõeldud mitme erineva küsimuse arutamiseks. Sageli kasutatakse neid näiteks SWOT- vms analüüside koostamisel.
Ideekorje vms	Ideekorjet viiakse enamasti läbi veebipõhiselt – näiteks võimalus pakkuda ideid, mis vajavad omavalitsuses lähima viie aasta jooksul lahendamist.

Andmeid on väga palju ja nendesse võib hõlpsalt "ära eksida". Seetõttu ongi kõigepealt vajalik määratleda, millistele küsimustele vastuseid tahetakse. Teisisõnu, vajalik on määratleda uurimisküsimused. Ka sisseostetava teenuse puhul saab kõik alguse just sellest.

Näiteks küsimusele, milline on omavalitsuse sotsiaalmajanduslik hetkeolukord, on väga keeruline vastata, kui puudub konkreetsus. Sotsiaalmajanduslikku olukorda võib kindlasti analüüsida, kuid selleks tuleb valdkonnad kitsamalt määratleda. Sageli läheb tarvis mitut küsimust. Mõned näited.

- Milline on maksumaksjate sissetulek ja kuidas mõjutab see omavalitsuse tulubaasi?

- Milline on ettevõtlusstruktuur omavalitsuses?
- Millised on olnud viimase 15 aasta rahvastikutrendid?

※ ...

Uurimisküsimusi sõnastada on keeruline ja selleks tuleks varuda aega, vajadusel võib konsulteerida ka potentsiaalsete teenusepakkujatega (ka siis, kui on plaanis ise analüüs koostada). Riigihangete seaduse mõistes on tegu turudialoogiga.

Ideaalmaailmas võiks viimaste andmete alusel koostatud lähteolukorra analüüs / omavalitsuse profiil olla arendusjuhil kogu aeg olemas (näiteks uuendada kord aastas). See hoiab järjepidevust ja välistab vajaduse alustada iga kord nullist uuesti.

Eraldi teema on veel mingi kindla eesmärgiga (näiteks haridusvõrgu ümberkujundamine, kinnisvara kasutuse optimeerimine jms) koostatavad analüüsid. Need on spetsiifilise fookusega ja sageli märksa detailsemad kui näiteks omavalitsuse üldine profiil. Keskenduda tuleb asjakohastele detailidele, nagu näiteks teenuse osutamiseks kasutatav kinnisvara, kasutajad (arv, kasutussagedus jms), tulud-kulud jpm.

Selliste analüüside puhul on küllaltki levinud vastava ekspertiisi väljast sisse ostmine. Lisaks varasemale kogemusele on nii paremini tagatud ka objektiivsus. See on tähtis, kuna reeglina on tegemist tugevat reaktsiooni (enamasti vastuseisu) põhjustavate teemadega.

Asjakohased näited

Rõuge vallavalitsuse ja selle hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri kujundamine (2019) | 2.71 MB | pdf
Põltsamaa Vallavalitsuse ning nende hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine (2020) | 4.37 MB | pdf

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025